

Amor blanc, amor negre

JORDI
GALVES

@jordigalves

Joanot Martorell insisteix arreu del *Tirant lo Blanc* que res no és el que sembla. Que la fortuna és contrària als qui bé amen. L'amor és un combat, deia Ovidi Nasó, on l'idealisme acaba derrotat per l'engany. La Viuda Reposada ordeix el més conegut engany d'aquesta novel·la plena d'engany, quan fa creure a Tirant que Carmesina l'enganya. Que l'enganya de la manera més humiliant, amb Lauseta, l'esclau negre, l'indigne, l'inferior; tot el contrari del cavaller blanc és el personatge negre de la infidelitat paorosa. L'amor blanc, cortès, idealitzat, és vençut per l'amor negre, l'amor animal, el dels instints. Per l'amor que Tirant més tem, perquè ell també el porta a dins. Veu la ficció que ha organitzat la Viuda, però també veu el que vol veure, també veu el que buscava sense saber que ho buscava. No s'adona que és una pantomima entre Carmesina i la fogosa Plaerdemavida, disfressada d'home, un altre joc obscè entre les dues amigues. Ni s'adona ni tampoc s'ho vol pensar. S'estima més deixar-se endur, s'estima més tenir llàstima d'ell mateix, retorçar-se i retorçar-se més encara, mentre elabora un plany contra les dones, refugiat en la misogínia més desbordada. La misogínia medieval és sempre el viarany per on transita, al galop, la impotència masculina, una reacció desbordada per la llibertat de les dones. Ni Tirant ni Martorell són misògins, en tot cas. I això és molt interessant. Perquè quan el protagonista de la novel·la clama contra la debilitat fe-

menina, contra la concupiscència de les dones, quan les tracta despectivament de traïdores, d'inferiors, de primàries, no podem oblidar que és un home enganyat qui parla, un home que no ha entès res del que pensa que ha vist. Un home que ignora completament la realitat.

Tirant contempla la major part de l'escena a través de dos miralls que transmeten la imatge. "E véu com lo negre hortolà se'n portava per la mà a la Princesa". Esclata irat. Dubta. Trenca els miralls per si tot allò fos nigromància, l'art negre, bruixeria, per si la imatge dels miralls fos un engany, perquè per un moment intueix que l'engany és un engany. De la mateixa manera que Tirant s'enganya pot enganyar-se el lector que no sap llegir la novel·la. L'heroïa acaba convençut que els miralls li transmeten

la realitat, que la pantomima, la comèdia de les noies, no és ficció sinó la vida mateixa. Tirant té tanta por de ser enganyat que per això s'enganya. De manera que Martorell atresora arreu de la fastuosa novel·la tot de citacions amagades, tot de ressons d'altres llibres, milers de paraules d'altres textos, ben reproduïdes, invocades com a sortilegis. Paraules màgiques que són miralls i que duen al lector a pensar, a aturar l'acció de la història, a mirar fora del llibre, a pensar si els prejudicis són ficció o realitat.

Aquest episodi és fascinant. Ho és tant que William Shakespeare li dedica una comèdia d'emboïcats, amb personatges de la Corona d'Aragó, ambientada a Sicília, *Much ado about nothing* (*Molt soroll per no res*). Però, per la seva banda, aquest és un tros de la novel·la on s'han localitzat algunes lectures de Joanot Martorell. Principalment, Joan Roís de Corella, la gran presència amagada de *Tirant lo Blanc*, que surt ja en la primera frase del segon capítol i que travessa tot el llibre, com un perfum, com una remor, com una mena de clau secreta. Roís de Corella viurà sempre mentre visqui la novel·la de Martorell, en un complicat joc de miralls. El record tebi de la *Història de Jàson i Medea* i la *Tragèdia de Caldesa*, turmentada història sobre la infidelitat femenina. I també sobre la infidelitat dels homes, un detall que té importància, a través de ressons de la *Fiammeta* de Boccaccio, que Martorell fa servir per construir el plany del cavaller Tirant. En el jardí del palau de Constantinoble l'heroïa contrastarà el que ha llegit, el que sap, l'amor idealitzat dels trobadors, aquells trobadors que, per escalf, traspassen veritat, com deia Ausiàs March. O el que és el mateix, que exageren, que estan encegats i no veuen el que ara Tirant està veient. Que la seva estimada Carmesina l'enganya amb el negre Lauseta, la crua realitat de l'amor és aquesta, que és gelós i enormement fràgil. L'amor més poderós pot desintegrar-se en qualsevol moment.

«Joanot Martorell insisteix arreu del *Tirant lo Blanc* que res no és el que sembla. Que la fortuna és contrària als qui bé amen»